

Handlingsplan mot mobbing

for barnehagene i Melhus

Vedtatt i Komitè for liv og lære 16. februar 2011

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Innhold

1. Innledning.....	3
Felles handlingsplan mot mobbing i barnehagene i Melhus	3
Sentrale føringer.....	3
2. Definisjon av mobbing	4
3. Ansvar	5
4. Mål i arbeidet med å forebygge mobbing	5
5. Sosial kompetanse og den voksnes rolle	6
Arbeid med sosial kompetanse for å forebygge mobbing.....	6
Den aktive, tydelige og omsorgsfulle voksne	6
6. Sjekkliste vedr. mobbing	7
Sjekkliste: Barn som mobber og barn som mobbes	7
Sjekkliste om miljøet i barnehagen	7
Sjekkliste om de voksnes forhold til barna :	8
7. Forebygging av mobbing – metoder og tiltak	8
8. Tiltak når mobbing skjer	10
9. Avslutning	11
Aktuell litteratur:	11
Aktuell nettside med tema mobbing:	11
Aktuelle verktøy:.....	11

1. Innledning

Felles handlingsplan mot mobbing i barnehagene i Melhus

Handlingsplan mot mobbing i barnehagene i Melhus skal være et forpliktende verktøy for kommunale og private barnehager i arbeidet med å forebygge og forhindre forekomst av mobbing mot barnehagebarn. Vi vet lite om utbredelsen av mobbing i barnehagen, men vi vet at det forekommer. Derfor blir barnehagen en viktig arena for å starte et forebyggende arbeid.

Barnehagene i Melhus har siden 2005/2006 hatt fokus på mobbing i barnehagen, og prøvd ut ulike metoder i det forebyggende arbeidet. Denne handlingsplanen har sitt utspring i disse erfaringene, samtidig som vi også nyttiggjør oss av erfaringer og kunnskap som andre har på dette området.

Sentrale føringer

Arbeid mot mobbing er et landsomfattende arbeid, og bygger på sentrale føringer. Barnekonvensjonen, barnehageloven, rammeplan for barnehager, forskrift om miljørettet helsevern i barnehage og skole, samt ”manifest mot mobbing” gir forpliktelser og rettigheter knyttet til barns lærings- og oppvekstmiljø.

FNs barnekonvensjon er ratifisert av Norge i 1991 og inkorporert i norsk lov i 2003. Barnekonvensjonens artikler omhandler blant annet barnets rett til utvikling, omsorg og selvrealisering. Det pekes spesielt på betydningen av respekt for barnets personlighet, kulturell identitet, språk og verdier.

Lov om barnehager av 01.01.06 sier bl.a. følgende:

- *Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling. (§2 Barnehagens innhold).*
- *Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet..... Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.(§3 Barns rett til medvirkning)*
- *Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap. (§2 Barnehagens innhold)*

Rammeplan for barnehagen av 01.08.06 sier bl.a. følgende som en utdypning til lovparagrafene ovenfor:

- *Barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar og representere et miljø som bygger opp om respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellig.*
- *Barn må oppmuntres til å gi uttrykk for sine tanker og meninger og møte anerkjennelse for sine uttrykk. Der hvor barnets selvfølelse krenkes, ligger kimen til hensynsløshet, mobbing og manglende empati.*
- *Sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utvikling av problematferd som diskriminering og mobbing. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging på dette området.*

Forskrift om miljørettet helsevern har bl.a. som formål å bidra til at miljøet i barnehager og skoler fremmer helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold.

Det er også forbud mot trakassering på grunn av kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion, livssyn m.v i lovverket mot diskriminering; **likestillingsloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.**

Manifest mot mobbing.

Det er satt i verk en aktiv innsats mot mobbing gjennom et samarbeid for et godt lærings- og oppvekstmiljø mellom regjeringen, Kommunenes Sentralforbund, Foreldreutvalget for Grunnskolen, Utdanningsforbundet og Barneombudet. I Manifest mot mobbing forplikter partene seg til aktivt å medvirke til at mobbing ikke skjer, og partene har en felles visjon om nulltoleranse som grunnlag for arbeidet. Avtalen ble skrevet under i 2002, med en tiltaksplan som ble videreført for perioden 2006 – 2008 og deretter for perioden 2009-2010.

Mål

- Barn og unge skal ha et fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring.
- Barn og unge skal få oppfylt sine rettigheter til medvirkning og medbestemmelse i barnehage, skole og fritid.
- Alle skal bidra til godt samarbeid til barnas og de unges beste, og foreldre og foresatte må sikres medvirkning og medbestemmelse.
- Voksne skal vite at de har et ansvar for at barn og unge blir inkludert i gode oppvekst- og læringsmiljøer.
- Voksne skal opptre som tydelige voksne og være gode rollemodeller overfor barn og unge.
- Alle som har ansvar for barn og unge skal ha gode ferdigheter i forebygging og håndtering av mobbing.
- Alle som arbeider med barn og unge skal ha gode ferdigheter i verdi- og holdningsskapende arbeid blant barn, unge og voksne.

2. Definisjon av mobbing

Hva er mobbing?

”Med mobbing eller plaging forstår vi psykisk og/eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager, og episodene gjentas over tid.”

(Roland og Sørensen Vaaland, 2003).

Vilkårlig erting er ikke mobbing. Konflikter og enkelttilfeller av slåssing og utestenging er heller ikke mobbing. Vi snakker altså ikke om mobbing når barn plutselig blir sinte på hverandre, tar leker fra hverandre eller springer opp i raseri over ett eller annet. Mobbing er noe langt mer alvorlig.

I heftet ”Mobbing i barnehagen” utgitt av Barne- og familiedepartementet står følgende:

- *Mobbing er når en person eller gruppe gjentatte ganger og over tid plager og trakasserer et offer*
- *Mobbing handler om makt og avmakt, og det er et skjevt maktforhold mellom den som mobber og den som blir mobbet*

Mobbing i barnehagen dreier seg om at noen barn plages og fornedres systematisk. Midlene som brukes kan være både av fysisk og psykisk art, for eksempel slag og spark, ignorering, utestenging og erting. Men disse maktmidlene brukes ikke tilfeldig, og de rammer ikke tilfeldig. De brukes systematisk over tid og rammer gjerne ett enkelt barn.

3. Ansvar

Det er de voksne som har hovedansvaret for å forebygge mobbing, og å stoppe mobbing der hvor det forekommer. I dette ansvaret ligger også at voksne har ansvar for å avdekke forekomsten av mobbing gjennom systematisk kartlegging, undersøkelse og tilsyn.

Barn har rett til omsorg. Alle voksne: foreldre, ansatte i barnehagene, politikere og andre har plikt til å gjøre det de kan for at mobbing ikke skal forekomme. Primært skal vi forebygge, sekundært gripe inn så tidlig som mulig. Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode muligheter for utvikling og aktivitet i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.

Barnehagen må informere og ansvarliggjøre foresatte i forhold til deres ansvar for å forebygge mobbing. Det må gjøres på foreldremøter og i foreldresamtaler.

4. Mål i arbeidet med å forebygge mobbing

Hovedmål:

- Nulltoleranse mot mobbing

Delmål:

- Å utvikle barns sosiale kompetanse
- Å legge til rette for barns medvirkning
- Å sette fokus på voksenrollen bl.a. ved at de voksne fremstår som tydelige og positive rollemodeller
- Å legge vekt på samarbeid med hjemmene

5. Sosial kompetanse og den voksnes rolle

Arbeid med sosial kompetanse for å forebygge mobbing

Sosial kompetanse handler om å lykkes i å omgås andre. Inkludering i et fellesskap, vennskap og lek med jevnaldrende styrker barnas sosiale og personlige utvikling. Barns sosiale kompetanse er viktig for om de verdsettes av venner. Mislykkes barn i møtet med sosiale krav, kan det føre til avvisning og tap av status og gi grunnlag for mobbing.

- **Empati og rolletaking** – innlevelse i andres følelser og forståelse for andres perspektiver og tanker
- **Prososial atferd** – positive sosiale holdninger og handlinger som å hjelpe, oppmuntre og dele med andre
- **Selvkontroll** – å kunne utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever turtaking, kompromisser og felles avgjørelser, og å takle konflikter
- **Selvhevdelse** – hvordan en kan hevde seg selv og egne meninger på en god måte, og tørre å stå imot gruppepress og bli med på lek og samtaler som allerede er i gang
- **Lek, glede og humor** – å kunne skille lek fra annen aktivitet, tolke lekesignaler, og la seg rive med og føle glede, slappe av, spøke og ha det moro

Det er særlig i det daglige samspillet med voksne og barn i barnehagen at små barn lærer hvordan de skal oppføre seg mot andre. Det er derfor viktig å vurdere kvaliteten på ulike former for lek og andre hverdagsaktiviteter, i uformelt samvær, i strukturerte læringsaktiviteter og i omsorgssituasjoner i lys av målene for sosial kompetanse og nulltoleranse for mobbing.

Den aktive, tydelige og omsorgsfulle voksne

Det viser seg at mobbing som oftest skjer der de voksne ikke er til stede. Dette er det viktig å være klar over når man organiserer de voksne i hverdagen i barnehagen.

Den aktive og tydelige voksne har en sterk oppdragelsesbevissthet. Det er nødvendig for å lykkes i å skape et godt miljø for alle barna i barnehagen. Hverdagslivet og det sosiale samspillet i barnehagen må bevisstgjøres, uttrykkes, vurderes kritisk og eventuelt endres for å fremme barnas sosiale kompetanse og forhindre mobbing. Dette krever et personale som er klar over betydningen av vennskap, som setter tydelige og forståelige grenser, som kommuniserer godt med foreldrene, og som tar ansvar og arbeider aktivt for å skape et miljø preget av vennskap og sosial trygghet for barna.

Varme og støttende voksne, både i hjem og barnehage, har stor betydning for barnets læring og utvikling, for barnets sosiale kompetanse, og relasjonene mellom barna og mellom barn og voksne.

”Webster Stratton” er en pedagogisk metode i arbeidet med barn med atferdsvansker, som inneholder elementer som er viktige i voksnes samspill med alle barn. Den bygger på følgende fem elementer:

- Hvordan bygge positive relasjoner
- Bruk av ros og positiv oppmerksomhet
- Motivering ved bruk av belønning
- Hvordan forebygge atferdsproblemer
- Redusering av uhenksommessig atferd

Voksenrollen i forhold til det enkelte barn er meget sentral innenfor denne metoden. Det er også lagt vekt på betydningen av å bygge positive samarbeidsrelasjoner til foreldrene.

Webster Stratton er vektlagt som en viktig arbeidsmetode i barnehagene i Melhus gjennom skolering av ansatte i barnehage og skole. ....Webster Stratton er en viktig metode i arbeidet med å forebygge mobbing i barnehagen.

6. Sjekkliste vedr. mobbing

Sjekkliste: Barn som mobber og barn som mobbes

For å kunne jobbe godt med forebygging av mobbing bør personalet i barnehagen ha noe kjennskap til hva som kjennetegner barn som mobber og barn som mobbes.

Erling Roland har sagt følgende om **barn som mobber**:

(Kilde: Erling Roland: Mobbing, håndbok for foreldre)

- Barnet har en overdreven tendens til å sortere personer
- Barnet har ustabile venneforhold
- Barnet er rask til å ta parti mot noe eller noen
- Barnet er overdrevent selvhevdende og dominerende ovenfor jevnaldrende
- Barnet har en tendens til å være mindre hjelpsom enn andre
- Barnet er tiltrukket av aggressive handlinger, og har selv en tendens til å "gå etter trøbbel", noe Roland benevner som proaktiv aggresjon

Videre har Roland nevnt følgende tegn på **barn som mobbes**:

- Barnet gråter og setter seg til motverge når det skal gå i barnehagen
- Barnet isolerer seg og vil ikke leke med venner hjemme som går i samme barnehage
- Barnet vil ikke gå ut og leke i barnehagen, og holder seg nær voksne
- Barnet foretrekker å være sammen med yngre barn
- Barnet knytter seg sterkt til dyr og ting
- Barnet er trist og ler sjelden

Sjekkliste om miljøet i barnehagen

- Er miljøet preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse og varme, eller preges det av mye erting og kritiske kommentarer til og om hverandre ?
- Er miljøet i hovedsak inkluderende, eller preges det ofte av ekskludering av enkeltbarn?
- Er samspillet barna imellom preget av klare sosiale hierarkier eller av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?
- Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede over hverandres mestring, eller er miljøet snarere preget av prestasjonskrav og konkurrerende holdninger til hverandre?
- Er det fokus på felles verdiplattform?

Sjekkliste om de voksnes forhold til barna :

- Er voksne anerkjennende og støttende overfor barnas egne initiativ, eller mer preget av å gi beskjeder, formidle egne tanker og å kontrollere at barna følger regler som er satt?
- Blir alle barna lagt merke til, eller er det noen som alltid blir sett og hørt mens andre gjerne blir oversett?
- Er det slik at noen barn stadig får positiv oppmerksomhet, mens andre ofte er gjenstand for negativ oppmerksomhet?
- Er det blitt et mønster i at det er lettere å tro på bestemte barns forklaringer på konflikter og hendelsesforløp enn på andre?
- Er det slik at alle de voksne tar initiativ til å snakke med og finne på ting med alle barna, eller er det de samme barna dere helst prater med, og de samme dere helst ikke spontant tar kontakt med?
- Har dere større tålmodighet med og evne til å følge opp enkelte barn, mens andre raskere blir avbrutt?
- Har de voksne bevissthet om forskjellen på humor og ironi?

7. Forebygging av mobbing – metoder og tiltak

Vi har valgt å presentere metoder og tiltak skjematisk. Det er metoder og tiltak barnehagene har brukt i arbeidet sitt med forebygging av mobbing. Barnehagene valgte å jobbe på følgende måte: valg av fokusområde basert på observasjoner av behov, kartleggingsfase, tiltak, foreldremedvirkning og vurdering.

Kartleggingsarbeid

- Observasjoner av barn i samspill og voksne i samspill med barn (bl.a Marte Meo)
- Sosiomatrise og sosiogram over barns samhandling, og voksnes tilstedeværelse/samhandling
- Involvering og kartlegging sammen med foreldre på foreldresamtaler og foreldremøter
- Kartlegging av barns venner ved bruk av bilder
- Kartlegging av barnas ”venneferdigheter”
- ”Fargelegge” barna etter Kari Papes metodikk
- TRAS

Bevissthet omkring voksenrollen

- Aktiv tilstedeværelse, støtte og oppmuntre barna i samspill
- Marte Meo observasjoner og annen medarbeiderobservasjon
- Kollegaveiledning
- Loggbok og løpende protokoll
- Praksisfortellinger
- Rollespill
- Webster Stratton metodikk som utgangspunkt for voksenhandlinger
- Sosiogram og sosiomatrise
- Godt foreldresamarbeid gjennom god og åpen kommunikasjon
- Gi konstruktive tilbakemeldinger til hverandre
- Ha felles holdninger og verdier i arbeidet
- Ta ansvar for alle barn i barnehagen uansett avdeling
- Relasjonsutvikling i fokus- både i forhold til barn, mellom barn- voksne og mellom voksne-voksne
- Refleksjonsarbeid og diskusjon omkring mobbeproblematikk på ulike møter (temamøter).

Styrke barnets selvfølelse

- Støtte barn i deres samhandling med andre barn (gi ros, oppmuntring, hjelp og veiledning i konflikter etc)
- Bruke tid på å bli godt kjent med enkeltbarnet
- Lage venneregler sammen med barna
- Øve på å si gode ting til hverandre
- Ta barns innspill på alvor og gi reelle muligheter for medvirkning
- Si positive ting om hverandre i tekstsaking
- Fremheve alle barn overfor gruppa, synliggjøre gjennom ros, støtte og oppmuntring.
- Ha samlinger med prososiale handlinger som tema
- Rose ønsket adferd, korrigere uønsket adferd på en måte som respekterer enkeltbarnet
- Styrke barns samspillsstrategier gjennom målbevisst arbeid i samlingsstunder etc

Gi barna allsidige fysiske erfaringer

- Aktive, deltagende voksne som oppmuntrer til fysisk aktivitet
- Gå ofte på tur
- Hinderløype inne og ute
- Bruke ski og skøyter på vinter
- Bruke sterke fysiske barn positivt for å styrke de mindre aktive
- Gi barna allsidige mestringsopplevelser inne og ute
- Ballspill, sangleker, hoppetau

Barnesamtaler og barnemøter (planlagte og spontane):

Omkring tema som

- Lekesituasjoner i barnehagen (f.eks ved bruk av ”samtalesbilder”)
- Likheter og toleranse for ulikheter
- Vennskap - ”Hva er en god venn?” (bruk av pedagogisk sol)
- Regler for samspill og lek i barnehagen

Rollespill

Omkring sentrale tema i barnehagen.

Løsningsforslag av barna i samspill med voksne.

- Med hånddukker
- Av voksne for barna
- Av barna for barna
- Av voksne for voksne

8. Tiltak når mobbing skjer

Alle henvendelser fra barn, foresatte eller andre om antatt mobbing, skal tas alvorlig. Tiltak må rettes både mot enkeltbarn, gruppen og mot hele miljøet.

Personalnivå

- Styrer vurderer fortløpende hvem som skal informeres og innkaller de involverte til møte for å informere om det som er avdekket.
- Det lages en forpliktende oppfølgingsplan.
Denne planen må inneholde :
  - mål for barn og voksne
  - tiltak
  - hvem som har ansvar
  - når de ulike tiltakene skal være gjennomført
- God kommunikasjon med foresatte
- Når tiltakene er gjennomført innkaller styrer de involverte til nytt møte der oppfølgingsplanen evalueres.

Barnenivå

- Barnesamtaler med de involverte barna med fokus på lek og vennskap.
- Hjelp barna å sette ord på egne følelser, og å sette seg inn i hva andre føler.
- Lage venneregler sammen / ha fokus på betydningen av vennskap.
- Legge til rette for positivt samspill gjennom små og bevisst sammensatte lekegrupper.

Foreldrenivå

- Foresatte til mobbeoffer kalles inn til samtale med pedagogisk leder og eventuelt styrer. Deretter kalles foreldre/ foresatte til mobber inn, før fellesmøte for begge parter.
- Styrer vurderer hvem i foreldregruppa som skal informeres.
- Det er viktig å få tillatelse fra foresatte på at viktig informasjon om de involverte barna kan snakkes åpent om i samtalene.
- Følge opp tiltak hjemme
- Møte med de involverte foreldre der tiltaksplanen evalueres.
- Tema på foreldremøte med fokus på hvordan hjem og barnehage kan samarbeide for å forebygge mobbing. Man kan velge å ha gruppearbeid.

9. Avslutning

Avslutningsvis kan nevnes at forebyggende arbeid anses som det viktigste i arbeidet mot mobbing. De voksne må ha fokus på at det å forholde seg til andre er det vesentligste barnet lærer i barndommen. Frode Søbstad sier at ”barnehagen er samfunnets første forsvarslinje mot mobbing”.

Aktuell litteratur:

- Manifest mot mobbing 2009 – 2010
- Mobbing i barnehagen – et hefte for deg som arbeider i barnehagen (Barne- og familiedepartementet)
- De utrolige årene (Carolyn Webster-Stratton)
- Hvordan fremme sosial og emosjonell kompetanse hos barn (Carolyn Webster-Stratton)
- Tiltak mot mobbing starter i barnehagen (Margrethe Midtsand, Brit Monstad, Frode Søbstad)
- Det omsorgsfulle barnet (Bjørn Arnesen, Arnt Ollestad, Arne Tveit)
- Samtalebilder – en vei til kommunikasjon med barn (Merete Holmsen)
- Kari Lamer, Du og jeg og vi to.
- Lærerveiledning ZERO.

Aktuell nettside med tema mobbing:

- www.barnehageforum.no (må abonneres på)
- www.lamer.no
- ZERO: www.uis.no/saf_eller_lom.utdanningsdirektoratet.no

Aktuelle verktøy:

1. Kommunikasjonsskjema (vedlagt).
2. Observasjon av barns sosiale ferdigheter (vedlagt).
3. Sosiogram og sosiomatrise (vedlagt).
4. Kartleggingsverktøy som TRAS (blått felt; samspill, kommunikasjon og oppmerksomhet).
5. Metoder i Webster Stratton (vedlagt).
6. Barnesamtalen – et eksempel (vedlagt).
7. Martemeo-komponentene (vedlagt).
8. Praksisfortellinger (vedlagt).
9. Kari Papes fargeleggingsmetode – kartlegging av de voksnes holdninger (vedlagt).
10. Hjelp og dele og god venn – lapper (vedlagt).

Tras-skjema kan bestilles hos: slfpost@slf.his.no (Senter for leseforskning).